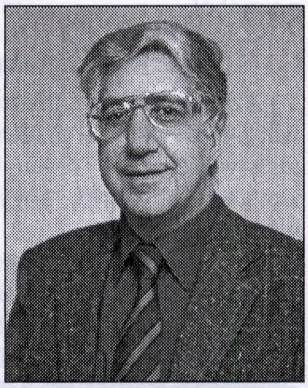
GIOVANNI TAMBURINO

A biztonsági elítéltkezelés független szabályozói

A Felügyelő Bírói Testület, mint a büntetés-végrehajtás törvényessége független ellenőrző testülete

Az olasz Büntetés-végrehajtási Törvény értelmében a büntetés-végrehajtás jogszerűségének ellenőrzésével megbízott független szerv a Felügyelő Bírói Testület.

Ezt a különleges bírói testületet az 1930. évi büntetőtörvény és büntetőeljárási törvény hozta létre, amelyet megerősítettek az 1931. évi büntetés-végrehajtási szabályok, de a bírói rendszeren belüli autonóm státuszát csak az 1975. évi 354. sz. törvény ismerte el.

A Felügyelő Bírói Testületet végül is az említett 1975. évi törvény úgy határozta meg, mint különleges bírói testület, amely kizárólagos jogszolgáltatást gyakorol: ez azt jelenti, hogy a korábbi gyakorlattól eltérően tagjai nem tölthetnek be más jogi funkciót.

Az 1975. évi reformot, majd az 1986. évi módosítást követően a Felügyelő Bíró és a Bíróság – funkcióik strukturált rendjének köszönhetően – képes beavatkozni a szabadságvesztés végrehajtásának az egyént érintő fontos lépéseinél, s ilyen módon ellenőrzést gyakorol a börtönadminisztráció tevékenysége felett. Ezt az ellenőrzést olyan szervek hajtják végre, amelyek – intézményi helyzetüknél fogva (ld. az Olasz Alkotmány 101. cikkének 2. bekezdését) – nagyon magas fokú önállósággal rendelkeznek azért, hogy az általuk végzett ellenőrzés minden befolyástól mentes legyen.

Azon funkciók között, amelyeket a törvény a Felügyelő Bíró tisztségéhez kapcsol, s amelyek tényleges garanciát adnak a kezébe, a következőket említhetném meg:

- a bv. kezelési program jóváhagyása az elítéltek részére, lehetőség kikötések alkalmazására a bv. kezelés során, abból a célból, hogy az elítéltek személyi jogainak esetleges megsértését kiküszöböljék;
- határozathozatali jog az elítéltek által tett panaszok terén, amelyek a munkára és a fegyelmezési hatáskörre vonatkozó szabályokat érintik;

· jogosultság az elítéltek panaszainak átvételére, szóban, írásban vagy akár lezárt borítékban.

Speciális rezsimek: a Felügyelő Bírói Testület által gyakorolt ellenőrzés

Nyilvánvaló okoknál fogva itt most nem térek ki az ellenőrzés funkciójára, amely nagy jelentőséggel bír az úgynevezett „biztonsági *elítéltkezelések*" szempontjából.

1. A Büntetés-végrehajtási Törvény 41-b cikkében meghatározott rezsim

Az úgynevezett „biztonsági kezelések" sorában a Büntetés-végrehajtási Törvény 41-b cikkében megengedett rezsim különösen korlátozó természetű. A Büntetés-végrehajtási Törvény ezen cikke Olaszországon kívül is jól ismert, hiszen sokan kétségbe vonják, hogy ez összhangban lenne az Emberi Jogok Európai Konvenciójával.

A 41-b cikket 1992-ben[I] iktatták be a Büntetés-végrehajtási Törvénybe a maffia emlékezetes mészárlásai nyomán, amikor megölték Giovanni Falconét, Francesca Morvillót, kíséretük tagjait és Paolo Borsellinót.

A jogi normatíva abból a határozott meggyőződésből indul ki, hogy a maffia emberei fenntartják bűnözői kapcsolataikat a külvilággal, s így továbbra is irányítani tudják bűnbandáikat. Ez a vélemény kétségbevonhatatlan események sorozatán alapul. Sokáig tartana megmagyarázni, hogyan lehetséges, hogy a maffia tagjai „hülyét csinálnak" a börtönrendszerből. Akárhogy is, ez történt. A bűnözők kommunikációs kapcsolatainak hatástalanítása érdekében egy speciális rezsimet kellett kialakítani, amely korlátozza, de nem szünteti meg kapcsolataikat a külvilággal.

Ezt a gyakorlatot eredetileg ideiglenesnek szánták, válaszként a maffia tagjai által végrehajtott támadásra. A 2002. december 23-i 279. sz. törvény azonban véglegesítette ezt a mechanizmust, s az bekerült a Büntetés-végrehajtási Törvénybe.

A speciális korlátozások rendszere a következők szerint strukturálódik: mindenekelőtt alapvetően szükséges, hogy a fogvatartott jogerős ítélettel rendelkezzék a törvény által konkrétan meghatározott súlyos bűncselekményre alapozva[II]; továbbá „súlyos fenyegetés fennállása szükséges a közrend és a biztonság ellen", s ennek összefüggésben kell állnia a bűnözői, terrorista vagy felforgató szervezet jelenleg fenntartott kapcsolataiból levezethető bizonyítékokkal; fontos, hogy csak a biztonsági követelmények betartásához és a bűnszervezettel való kapcsolattartás megakadályozásához szükséges elővigyázatossági lépéseket vezessenek be; s végezetül fontos, hogy az igazságügy-miniszter minden esetben, vagyis minden

I 1992. június 8-i 306. sz. törvényerejű rendelet, amelyet az 1992. augusztus 7-i 356. sz. törvény helyezett hatályba.

II Ezekről a bűncselekményekről a 4-b cikk rendelkezik, amelyet ugyanaz a határozat vezetett be a büntetés-végrehajtási törvénybe, mint amelyik a 41-b cikket. A 4-b cikket teljesen újrafogalmazta a 2002. december 23-i 279. sz. törvényhatározat.

egyes fogvatartottra szólóan külön rendelkezzen a speciális rezsimről. Ha mindezen követelmények teljesülnek, akkor csak a törvény által konkrétan meghatározott korlátozások kerülnek alkalmazásra.

Nyilvánvaló, hogy a 41-b cikk normatív mechanizmusa által biztosított „garancia" elemei rendkívül nyomatékosak.

Mindazonáltal az Olasz Alkotmánybíróság és a törvényhozás egyaránt fontosnak találta, hogy az adminisztratív jogi eszköz (a miniszteri rendelet) ne legyen alkalmazható a Felügyelő Bírói Testület vizsgálata nélkül.

Ez a vizsgálat – amely az érintett személy vagy a védője által emelt „panasz" alapján, és egy igazságszolgáltatási természetű folyamat keretében valósul meg (jóllehet a büntetőeljárási törvény 666. cikke egyszerűsített eljárást enged meg) – nem korlátozódik a miniszteri rendelkezés jogérvényességének értékelésére, hanem azt ki kell terjeszteni, ahogyan azt az új törvény lehetővé is teszi, annak a hitelesítésére, hogy arányban van-e a rendelkezés azokkal a követelményekkel, amelyekre a rendelkezés motivációja alapozódik.

A Felügyelő Bírói Testület – amelynek hatáskörébe a panasz kezelését a törvény rendeli – köteles döntést hozni a kamarákon belül, amely ellen fellebbezni lehet a Semmítőszék előtt (kizárólag törvénysértés eseteiben).

Az új 41-b cikk lehetővé teszi továbbá, hogy a Felügyelő Bírói Testület visszavonja a szankciót, és azt is, hogy részben helyt adjon a panasznak. Ennélfogva megeshet, hogy egy szankciót jogtalannak vagy következetlennek találnak a benne foglalt rendelkezések egy része alapján. A részleges vagy teljes hatálytalanítás után a miniszter újra kiszabhatja a szankciót, de ebben az esetben a rendelkezésében „rá kell mutatnia az új elemekre vagy a panaszelbírálás során nem értékelt elemekre".

A 41-b cikk példája paradigmatikus jelentőségű annak a bemutatásában, hogy mire törekszünk a büntetés-végrehajtás igazságszolgáltatási jellegének erősítésében. Még olyan területen is, ahol nagyon szigorúak a biztonsági körülmények, a bírói testületnek hatalmában áll annak ellenőrzése, hogy a börtönadminisztráció betartja-e a törvényi előírásokat. A bírói ellenőrzés pedig rendkívül alapos, hiszen egyfelől kiterjed a rendelkezés törvényes alkalmazására, másfelől arra, hogy a rendelkezés tartalma összhangban áll-e a börtönadminisztráció célkitűzéseivel.

Ami azt illeti, a Felügyelő Bírói Testület túlkapások nélkül élt hatalmával, valamint „*metus majestatis*" nélkül, a miniszteri rendeleteket pedig egy tucatnyi alkalommal visszavonták, legtöbbször részlegesen[III].

2. A speciális felügyeleti rendszer

Az Olasz Büntetés-végrehajtási Törvény egy másik „biztonsági elítéltkezelése" a speciális felügyelet rendszere (a Bv. Törvény 14-b és ff. pontjai) nyújt lehetőséget.

III 2002. december 31-én 659 fogvatartott esett a 41-b cikk hatálya alá, 1992 óta pedig 1549 alkalommal fogadták el a miniszter speciális rezsimre vonatkozó határozatát (ez a szám nem foglalja magában a rendelkezés ismételt alkalmazásait).

Ezt a rezsimet a Börtönadminisztráció indokolt rendelkezésével lehet elrendelni előzetes és elítélt fogvatartottak részére a következő esetekben:

a) ha olyan emberekről van szó, akik viselkedésükkel veszélyeztetik a biztonságot vagy megbontják a börtön rendjét;

b) ha olyan emberekről van szó, akik erőszak vagy fenyegetés alkalmazásával akadályozzák a többi fogvatartott vagy internált tevékenységét;

c) ha olyan emberekről van szó, akik a börtönélet során hasznot húznak más fogvatartottak alávetett helyzetéből.

Az érintett személynek olyan magatartást kell tanúsítania a börtönön belül, amely szükségessé teszi korlátozások alkalmazását. Itt tulajdonképpen a büntetés-végrehajtás veszélyességéről beszélünk.

A különleges felügyeleti rendszer alkalmazása nem haladhatja meg a hat hónapot, de többször is meghosszabbítható – alkalmanként legfeljebb három hónapra – olyan esetekben, amikor az első elrendeléskor jellemző helyzet továbbra is fennáll.

Az így elrendelt rezsim csak olyan mértékben korlátozhatja a fogvatartottak jogait és a kezelés szabályait, amennyiben az elengedhetetlenül szükséges a rend és biztonság fenntartásához a börtönben.

A korlátozások azonban nem terjedhetnek ki az említett törvény által meghatározott jogok egy részére, így például az élelmezésre, egészségügyi szükségletekre, szabadtéri testgyakorlatokra stb.

Az említett „biztonsági kezelés" kapcsán továbbá csorbítatlan a Felügyelő Bírói Testület szigorú ellenőrzési jogköre.

A 14-b cikk utolsó bekezdése bevezet egy általános bírói garanciát, amennyiben előírja, hogy minden olyan rendelkezés esetében, amely speciális felügyeleti rendszer alkalmazását írja elő, a felügyelő bíró erről haladéktalanul tájékoztatást kap annak érdekében, hogy gyakorolhassa ellenőrzési jogkörét.

Az alapvető garancia egyébként igazságszolgáltatási természetű, amelyet a 14-c cikk szavatol. Ez lehetővé teszi a speciális felügyeleti rendszer alá helyezett személy számára, hogy panaszt tegyen a Felügyelő Bíróságnál.

Az eljárás végén, amelyen kötelezően részt vesz az államügyész és a védőügyvéd, a bíróság határozatot hoz, amely ellen fellebbezni lehet a Semmítőszéknél; ilyen fellebbezéssel egyébként a Börtönadminisztráció is élhet (például a 41-b cikk alapján) – ami az olasz rendszer sajátossága.